

שבת דף י"ח, שביתת כלים, אושא מילתא ושימוש ב"שעון שבת"

א. שביתת כלים – מח' בית שמאי ובית הלל

1. **שמות כ"ג:** "(יב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשָּׁבֵת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְיִנְפֹּשׂ בֶּן אֲמִתְךָ וְהָגֵר: (יג) וּבְכָל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיד: ".
מכילתא דרבי ישמעאל, שם: "ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו - למה נאמר? לפי שהוא אומר לא תעשה כל מלאכה. אין לי אלא דברים שהן משום מלאכה, דברים שהן משום שבות מנין, תלמוד לומר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, להביא דברים שהן משום שבות. ד"א ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, להביא שביתת כלים".
2. **תוספתא שבת, א' כ'-כ"א:** "אמרו בית שמאי לבית הלל אין אתם מודין שאין צולין בשר בצל וביצה בערב שבת עם חשיכה אלא כדי שיצולו אף דיו סמנן וכרשנן כיוצא בהן. אמרו להן בית הלל אי אתם מודין שטוענין קורות בית הבד ותולין עגולי הגת ערב שבת עם חשיכה אף דיו סמנן וכרשנן כיוצא בהן אילו עמדו בתשובתן ואילו עמדו בתשובתן אלא שבת שמיי אומ' ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך שתהא כל מלאכתך גמורה מערב שבת ובית הלל או' ששת ימים תעבד מלאכה עושה אתה כל ששה".
3. **נימוקי יוסף בבא קמא, דף י' באלפס:** "אשו משום חציו - כאילו בידיו הבעירו. ואי קשיא לך א"כ היכי שרינן עם חשיכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת ... ומעשים בכל יום? כי נעיין במילתא שפיר לא קשיא לן שהרי חיובו משום חציו כזורק החץ שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל ... וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מערב שבת אתחיל וכמאן דאגמריה בידים בההוא עידנא דלית ביה איסור חשיב".
4. **שו"ת חתם סופר, א' ר"א:** "וכן לענין העבירה איתא בירושלמי פ"ק [דשבת ה"ה] ששת ימים תעשה מלאכתך וביום השביעי, מכאן שפותקין מים לגינה בערב שבת ומתמלאה והולכת כל השבת וכו', וכן בישול ואפי' וכל מלאכות, שלא הקפיד הקדוש ברוך הוא על מלאכה בשבת אלא על איברי בעלי חיים של ישראל הוא ועבדו ושורו שינוחו אבל המלאכה לא איכפת לי, נמצא האיסור הוא על הגוף ועל כן לא שייך שלוחו כמותו אפילו יש שליח לדבר עבירה, ואילו היתה הקפידה במלאכה, אפילו שע"כ נעשית בגוף מ"מ שייך שליחות כמו הקפידה במאכלות אסורות חלב ובשר בחלב דשייך שליחות אלא שזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן [כקידושין מ"ג ע"א] אבל שלוחו שייך".
5. **הרב יהודה ברנדס, מדע תורתך, שבת פרק א':** "ניתן להסביר יפה את השורש הרעיוני של המחלוקת בהבדל בין השבת של חומש שמות לשבת של חומש דברים. השבת של חומש שמות, "זכור", היא שביתה המקבילה לשביתתו של הקב"ה מבריאת העולם. אפשר להבין, שהדגש באיסור זה הוא על מצב השבתון של הבריאה, ולכן הסיקו מכאן בית שמאי, שאסור שתיעשה כל מלאכה, כיון שהעולם שובת ממלאכתו. לעומת זאת, בשבת של חומש דברים, "שמור", מדובר על שביתה מעבודות. הדגש הוא על האדם השובת ממלאכה ומפגין בכך שאינו עבד. בתפיסה הזאת, אין חשיבות למלאכה הנעשית מאליה, כל עוד האדם עצמו שובת ממלאכה. אדרבה, אם האדם שובת והמלאכה נעשית, מודגש עוד יותר שהוא איננו עבד ואיננו משועבד לעשייה, שהרי הדברים נעשים גם כאשר הוא שובת. בסגנון החקירה הלמדנית אפשר לנסח, שלדעת בית שמאי איסור מלאכה בשבת נוטה לכיוון של איסור "חפצא" - אסור שהמלאכה תיעשה. ולדעת בית הלל הוא נוטה לאיסור "גברא" - אסור שהאדם יעבוד".

ב. העמקה בדעת בית שמאי – שביתת האדם ושביתת העולם

7. **שבת, דף י"ח:** "מוגמר וגפריית מאי טעמא שרו בית שמאי? התם מנח אארעא. גיגית ונר וקדרה ושפוד מאי טעמא שרו בית שמאי? - דמפקר להו אפקורי".
8. **תוספות שם:** "ולהכי נמי מוגמר וגפריית דמוקי בסמוך דמנחי אארעא אף על גב שהכלים העליונים מתגפרים ונצבעים לא שייך שביתת כלים כדפרישי' שהכלי שאין המלאכה נעשית בו אין בהו משום שביתת כלים ... דמפקרא להו אפקורי - אף על גב דאמר בנדרים (דף מה.) דבעינן הפקר בפני ג' הכא לא בעינן דמסתמא מפקיר להו ואין לסמוך על זה להשכיר סוס לנכרי ולהפקיר, דהכא שאני משום דלא אפשר בענין אחר ועוד שאין הדבר מפורסם".
9. **שפת אמת, שם:** "י"ל דע"כ לא הזהיר הכתוב על שביתת קרקע דא"כ לא ה"י אפשר לזרוע כיון דהקרקע מגדלת צמחין בשבת".

10. **מלחמת ה' לרמב"ן, דף ז' באלפס:** "וה"ר אברהם בר' דוד ז"ל ... שלא הוזהרו על שביתת כלים אלא במלאכת ישראל, דומיא דעבד ואמה התושבים שעושין מלאכה לעצמן כישראל בחול".
11. **מרומי שדה, שם:** "נראה עיקר דעת הראב"ד והובא במלחמות בפרקין, דאינו מוזהר על כלים אלא במלאכת בעלים, וממקומו מוכח דכתיב וינפש בן אמתך והגר ובכל אשר אמרתי אליכם וגו'".
12. **שפת אמת, וישלח תרמ"ט:** "והאמת שיש בכח השבת להאיר לכל הזמנים ולכל המקומות. ותליא בשומרי השבת. ומצינו דפליגי ב"ש וב"ה שמאי אמר מחד בשבתא לשבתא. וכן אמרו ב"ש האדם מצווה על שביתת כלים בש"ק דכתיב ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים. והענין הוא שהשבת צריך להעלות כל ימי המעשה ולהאיר לכל המעשים. אכן לא כל אדם מוכן לזה. לכן הלכה כב"ה. אבל יחידים וצדיקים כפי שמירתם השבת. יכולין להעלות על ידו הכל. וז"ש למען ינוח שורך כו' ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. שהוא לשון נפעל שכפי שמירת האדם השבת בנפשו ומאודו. ממילא נמשך הארת השבת לכל המקומות"¹.
- ד. אושא מילתא וזילתא דשבתא**
13. **אור זרוע חלק ב', הלכות ערב שבת סימן ב':** "[הא] דתנן ספ"ק דע"ז ובכל מקום לא ישכיר [לו] את המרחץ מפני שנקראת על שמו. ופי' רשב"ם זצ"ל את המרחץ בית שהמרחץ בתוכו אבל כלי מרחץ אף על פי שאין נקראין על שמו אסור מדאורייתא דאדם מצווה על שביתת כליו דכתיב ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים עכ"ל. ועתה תימא שהרי שביתת כלים ב"ש הוא דאית להו ולא ב"ה והואיל שפי' רשב"ם דכתיב ובכל אשר אמרתי משמע דבעי למימר דמדאורייתא אית לן שביתת כלים והא ודאי ליתא".
14. **שבת, דף י"ח:** "אבל אין נותנין חטין לתוך הריחים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום. מאי טעמא? אמר רבה: מפני שמשמעת קול. אמר ליה רב יוסף: ולימא מר משום שביתת כלים! ... והשתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי: מאן תנא שביתת כלים דאורייתא - בית שמאי היא ולא בית הלל. לבית שמאי, בין דקעביד מעשה בין דלא קעביד מעשה - אסור. לבית הלל, אף על גב דקעביד מעשה - שרי".
15. **רש"י שם:** "שיטחנו מבעוד יום - מפני שמשמעת את הקול, ואושא מילתא בשבת, ואיכא זילתא".
16. **בעל המאור, שם:** "מדאמרין 'השתא דאמר רב אושעיא', אלמא הכין הוא מסקנא דגמרא והכי הלכתא הילכך לא חיישינן בריחים של מים לא לדרבה ולא לדרב יוסף ומה שהוסיף הר"ף בהלכותיו בריחים של מים ויש אומרים אסור מפני שמשמעת את הקול אן לא חיישינן לה ולא מידי".
17. **רבינו חננאל, שם:** "ואף על גב דקיי"ל כב"ה וב"ה לית להו שביתת כלים נתינת חטים ברחיים של מים בע"ש להטחן בשבת אסור דלא אמרו משום שביתת כלי אלא רב יוסף אבל רבה אמר מפני שמשמעת את הקול וכוותיה מסתברא".
18. **תוספות שם:** "והשתא דאמר רב אושעיא הא מני ב"ש היא - אומר ר"ת דהלכתא כרב יוסף דמוקי ברייתא כב"ש דהא רב אושעיא קאי כוותיה, ולפי' ריחים מותרים דלדידיה לב"ה שרי אפי' היכא דקעביד מעשה ולא חייש להשמעת קול. ולי נראה דרב אושעיא לא מוקי לה כב"ש אלא הש"ס הוא דקאמר הכי, אבל לרב אושעיא מצינן למימר דמוקי לה כב"ה ואית ליה השמעת קול כרבה וכן פסק ר"ח דטעמא דריחים משום השמעת קול ואתי כב"ה".
19. **בית יוסף, אורח חיים רנ"ב ה':** "והרמב"ם לא הזכיר דין זה כלל ומשמע דסבירא ליה כרב יוסף דשרי ומשום הכי שתק מיניה דמהי תיתי לן לאסור כיון שאין אדם מוזהר על שביתת כליו".
20. **שולחן ערוך ורמ"א, שם:** "ומותר לתת חטים לתוך רחיים של מים, סמוך לחשיכה. הגה: ולא חיישינן להשמעת קול, שיאמרו רחיים של פלוני טוחנות בשבת. ויש אוסרים ברחיים ובכל מקום שיש לחוש להשמעת קול, והכי נהוג לכתחלה, מיהו במקום פסידא יש להקל".
21. **שו"ת אור לציון, ב' ט"ז אות י':** "שאלה: האם מותר להפעיל מכונת כביסה לפני כניסת השבת, באופן שתמשיך לפעול ביום השבת, וכן מפעלים הפועלים באופן אוטומטי במשך כל השבוע, האם מותר להפעילם לפני שבת ותמשך פעולתם

¹ סגנון שונה בביאור דעת בית שמאי הציע האמרי אמת (ואתחנן תרצ"ה): "איתא בברטנורא פרק קמא דשבת (מ"ה) דדין שביתת בהמות בשבת משום צער בעלי חיים נגעו בה, והנה בית שמאי סברי דיש גם דין שביתת כלים בשבת, ואיתא בספרים (שפ"א קרח תרמ"ז מהאריז"ל) שלעתיד תהיה הלכה כב"ש, היינו שלעתיד יהיה תיקון גם לדומם כמו לבעלי חיים כדכתיב (תהלים צו יב) אז ירגנו כל עצי יער וכתיב ג"כ (חבקוק ב יא) כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה ואז יהיה גם אצל הדומם צער ולכן תהיה ההלכה כב"ש ויהיה דין שביתת כלים בשבת".

באופן אוטומטי ביום השבת. תשובה: אין להפעיל מכונת כביסה לפני השבת אף שפועלת מאלה ביום השבת, אלא אם כן בשעת הדחק, כגון לחיילים שבאו זמן מועט קודם השבת, ויוצאים מיד לאחר יציאת השבת. וכן אין להפעיל מכונות של מפעלים הפועלות באופן אוטומטי לפני השבת, אף שאין אדם עושה בהם שום מלאכה בשבת. ואף שמעיקר הדין היה מקום להתיר להפעיל מפעלים הפועלים באופן אוטומטי בשבת, וכן מכונת כביסה המופעלת לפני השבת, שהרי אין עושה שום מלאכה בשבת, ודמי למה שכתב בשו"ע בסימן רנ"ב סעיף ה', שמותר לפתוח מים לגינה לפני השבת, והם נמשכים והולכים כל השבת. וכן לתת חיטים לתוך הריחיים קודם השבת, והם טוחנים ביום השבת. אלא שלמעשה אין להתיר בזה, משום שבמפעלים אוושה מילתא טובא, ויש בזה זילותא דשבתא, ויש לחוש לאוסרים כמבואר ברמ"א. וגם שיש לצרף בזה, דאפשר דיש בזה איסור מדין ושמירתם את משמרתם, שדבר שאדם עשוי להיכשל בו צריך למנוע עצמו מדברים שיכולים להביאו לכך ... וחיישינן שמא יזיז איזה כפתור וכדומה, מחשש הפסד ממון, ומשום כך נראה דאין להתיר להפעיל בשבת. וה"ה במכונת כביסה שיש לחוש שיעשה בשבת פעולה האסורה, ורק בשעת הדחק כגון לחיילים וכדומה יש להתיר בזה".

ד. שימוש בשעון שבת²

22. **שו"ת יביע אומר, אורח חיים ג' י"ז:** "נשאלתי לחוות דעתי במה שנוהגים העולם לכוין השעון המעורר בכדי לכבות את החשמל בליל שבת. וכן יש נוהגים לכוין השעון להדליק את החשמל בשבת, אם אין בזה שום חשש איסור ... עצם ההיתר שנהגו להכין את השעון מע"ש כדי להדליק או לכבות בשבת. ובאמת שכמה מרבני האחרונים מהנדזין בדבר ונוטים להחמיר בזה. ולבא אל המכוון נקדים הגמ' בשבת י"ח ... ודעת הגאונים (רב פלטי גאון ורב נטורנאי /נטורנאי/ גאון). וראב"ה. ובעל המאור. ובעל העיטור. וס' העתים. והרשב"ץ. והריב"ש. כולחו ס"ל כר"ת. להקל. וכולה מילתא מדרבנן, הא ודאי דחזו לאצטרופי בהדי סברת הרי"ף והרמב"ם. ולהכי שפיר נקיט הב"י לקולא, איברא דהרמ"א בהגה כ' ויש אוסרים בריחים ובכ"מ דאיכא למיחש להשמעת קול. והכי נהוג לכתחלה. מיהו במקום פסידא יש להקל. ע"כ. הא קמן שלא התיר לכתחלה. הא לא תברא. דאף הרמ"א אזיל ומודה למרן הש"ע שיש להתיר מעיקר ההלכה ויאני אמרתי בחפשי שרבו האחרונים המקילים בזה ... וכל כה"ג אמרינן פוק חזי מאי עמא דבר".

23. **שו"ת אגרות משה, אורח חיים ד' ס':** "מלאכה הנעשית בשבת ע"י שעון שבת בעה"י כ' טבת תשל"ז. מע"כ נכדי אהובי וחביבי מוהר"ר מרדכי טענדלער שליט"א. הנה בדבר שע"י חשמל (ענין העלעקטרי) אפשר ע"י מורה שעות הנעשה לכך שיעמידנו בערב שבת באופן שיתחיל לבשל למחר ביום השבת כשעה לפני זמן האכילה, אשר אחיך נכדי היקר אהרן ברוך שליט"א שואל. הנה לענ"ד פשוט שאסור להתיר זה דהרי ע"י מורה שעות כזה יכולים לעשות כל המלאכות בשבת ובכל בתי החרושת (פעקטעריס) ואין לך ⁽¹⁾זלזול גדול לשבת מזה, וברור שאם היה זה בזמן התנאים והאמוראים היו אוסרין זה, כמו שאסרו אמירה לעכו"ם מטעם זה, וגם אולי הוא ממילא בכלל איסור זה דאסרו אמירה לעכו"ם, דאסרו כל מלאכה הנעשית בשביל ישראל מצד אמירת ישראל וכ"ש מצד מעשה הישראל. ול"ד למה שמותר להעמיד קדרה ע"ג האש אפילו רגע אחת קודם השבת שיתבשל בשבת ולא אסרו רבנן כשליכא חשש חתוי בשבת דף י"ח ע"ב, דהוא משום דכל מלאכה דעושה האדם במלאכת בשול הוא העמדת הקדרה ע"ג האש דבעצם הבשול אינו עושה האדם, ולכן בהעמדתו הקדרה ע"ג האש בע"ש הוא כגמר האדם כל מעשיו במלאכה זו דבשול ולא שייך לאסור על מה שעושה שוב האש, אבל היכא שעדיין לא שייך להחשיב כנעשה המלאכה כהא דהעמיד בע"ש את המורה שעות שיותחל המלאכה דוקא בשעה פלונית בשבת זה הרי לא נעשה בהמלאכה עדיין כלום מבע"ש, שאין להתיר מצד זה (ועיין בני"ב ב"ק דף כ"ב) ... אבל לא שייך זה בהעמידו מורה שעות באופן שהעלעקטרי שעושה המלאכה יתחיל לעשות מלאכתו בשעה פלונית, ⁽²⁾שעל הליכת מורה השעות שזה נעשה מתחלה קודם שנתחבר העלעקטרי לא שייך להחשיב שעושה, ועל תחיבת העלעקטרי באופן שיתחבר בשעה פלונית בשבת הרי הוא כסוף חמה לבא דאין להחשיבו למעשיו עתה בע"ש, ומאחר שלא נחשב כנעשה מע"ש, הרי אף שלא שייך לחייבו ואף לא לאסור מדאורייתא אף לא להני"י, דהא אין זה חציו, מ"מ מסתבר ששייך לאסור מאותו האיסור שאסרו מדרבנן אמירה לעכו"ם עוד מכ"ש דהא מה שבא מצד כחו עדיף ממה שבא מצד דבורו. ואף אם נימא דאיסור אמירה לעכו"ם הוא שאסרו מצד שליחות נמי כיון שליכא דין שליחות ממש אלא מתקנה מחמת שעושה

² המקורות דלהלן מתמקדים אך ורק בנושא הנידון בסוגייתנו, בדבר עריכת שעון שבת מערב שבת. דיון נרחב ביותר קיים גם ביחס לביצוע פעולות בשעון במהלך השבת, והגדרת כ"גרמא" או כ"מעשה בידיים". סוגיה זו עצומה, ולא נתייחס אליה כאן. ראה שו"ת צ"ץ אליעזר, חלק א' סימן כ' פרק ה' ופרק ט'; שו"ת יביע אומר, אורח חיים ג' י"ח; שמירת שבת כהלכתה, פרק י"ג סעיפים כ"ה-ל'.

מצד ציווי ישראל ודאי יש להחמיר על מה שנעשה בכחו דהישראל. אבל אף אם נימא שאין לאסור אלא מה שתיקנו חכמים ואין למילף מזה לאסור גם מה שבסברא הוא חמור כיון שעכ"פ לא אסרו אף שהיה זה מחמת שלא היה ענין זה בימי חז"ל אין לזה איסור ממש מ"מ אין להתיר זה כיון שהוא דבר הראוי ליאסור.

אבל יש טעם גדול לאסור מטעם אחר דהא זילותא דשבת ואף זילותא דיו"ט הא אסרו בכמה דברים וכיון שברור שאיכא זילותא דשבת הוא בכלל איסור זה ממילא אף שלא אסרו זה ביחוד דכל ענין זילותא הוא האיסור. וגם פשוט לע"ד דעושה דבר שהוא זילותא לשבת הוא עובר בידים על חיוב הכבוד שמשמע שהוא ג"כ חיוב התורה שנתפרשו ע"י הנביאים, וממילא מובן דהדברים שעשייתן הוא זילותא לשבת הוא ג"כ עובר על מצוה זו דכבוד שבת ועוד גרוע דהרי עובר זה במעשה, שלכן אף שנימא שאינו בכלל הגזירות דחכמים, אבל גם בלא צורך הוא עובר במעשה על חיוב כבוד השבת, וזה שהוא זילותא הוא דבר שמובן לכל, שלכן מסתבר לע"ד שאסור להעמיד בע"ש ע"י מורה שעות שיעשה העלעקטרי למחר מלאכה.

אבל עכ"פ מה שכבר נהגו להעמיד ע"י מורה שעות לכבות הנרות דעלעקטרי שהודלקו וגם שיחזרו להדלק אח"כ בסוף היום, אין לאסור מאחר דלכבוי הנרות של המנורות הגדולות שנקראו בלע"ז לאמפן שהיו דאש ממש נהגו בכל המקומות לכבותם ע"י עכו"ם והיו גם מקומות שהיו נוהגין לחזור ולהדליקם בביהמ"ד לתפלת נעילה ביו"כ ונמשך מזה באיזה מקומות שגם בשבת לעת ערב הדליקו ע"י נכרי לאמירת המזמורים אף שכבר צווח הרבה, נהגו רבים להקל ... ובגבולנו ביוראפ החמירו, מ"מ כיון שיש רבוותא שהתירו ונהגו כן בהרבה מקומות, אין לאסור מה שכבר נהגו להקל בהעמדת העלעקטרי בע"ש ע"י מורה שעות שיכבה וגם שידליק בשבת להזמן שהעמידו, וגם ממילא ליכא זילותא לשבת בזה וליכא טעם האחרון לאסור כיון שהיו מקומות שנהגו בזה אדרבה למצות כבוד סעודת שבת, ונשאר רק טעם הראשון שיש ג"כ לסמוך להתיר, אבל הבו דלא לסיף עלה להתיר גם לבשול ומלאכות אחרות ויש לאסור. זקנד אוהבך, בלו"נ, משה פיינשטיין."

ה. מכוונות אוטומטית ואתרי אינטרנט בשבת

24. שו"ת מנחת יצחק, ג' ל"ד: "נשאלתי, אודות מכירה האוטומטי, שכאשר משליכין בתוכה איזה מטבע, היא משלכת מתוכה דבר ידוע, או שנמצאים בתוכה כמה ענינים לענג הילדים, וע"י השלכת המטבע מתחיל לעבוד והילדים מתענגים, ואין ידוע למי שייכת הכלי, מה דינה בשבת. הנה כבר איתמר ד"ז בתשובת האחרונים, דיש בזה משום איסור מקח וממכר ... אמנם בהתקיים כל התנאים, היינו שהכלי עומדת שלא ברשות ישראל, ובמקום שאינו ידוע מי בעל הכלי, והכל נעשה מע"ש, יש מקום להתיר".

25. שו"ת חלקת יעקב, אורח חיים ע': "בענין מכוונה לקבל שיחה טלפונית אף בשעה שאין איש במשרד אם מותר להעריך מכוונה הלזו בעשוי"ט ... לכאורה זה דומה להא דנוהגין להעריך החשמל מער"ש בכדי להדליק ולכבות בשבת ... אכן זה רק ההשקפה הראשונה, אבל לאחר העיון, אם הוא צריך לעשות איזה מעשה בער"ש בכדי שהמכוונה או הטלפון יעשה פעולתו בשבת, נלפע"ד דאין להתיר, ולא דמי לאוטומט שעומד כך כל ימי החול ואי"צ לעשות שום פעולה בכדי שיפעל פעולתו גם בשבת, ההיתר בשם שאינו מחויב לנעלו בכדי שלא לעשות פעולתו גם בשבת ע"ש צדדי ההיתר, אבל בני"ד שהוא צריך להעריך מער"ש המכוונה או הטלפון בכדי שיפעל גם בשבת נלפע"ד דאין להתיר, דבאמת כל ההיתר להעריך השעון מער"ש בכדי לכבות החשמל בשבת, כמה טורח וטרחה הרבנים להתיר, וכ"ז לכבוד שבת שיתענג בזה בשבת, אבל להעריך המכוונה או הטלפון מערב שבת שיפעל פעולתו בשבת בכיבוי והבערה דחשמל, וכידוע דבכל פעם בנתחבר המכוונה או הטלפון להחשמל מוליד ניצוצות, לדברי חול וקנין ומסחר שלאחר השבת, אין בידינו להתיר לעשות מער"ש איזו מעשה בכדי שבשבת ייעשה מלאכת כיבוי והבערה בהחשמל. וחץ לזה ע"ז נאמר "חכמים הזהירו בדבריהם", בזמן שהטעכניק צועד כך צעדים קדימה, ויוכל היות בימים קרובים, לסדר חנות גדולה ע"י אוטומט שהחנות תפתח מאלי' לשעה הנדרש והקונים יבואו לשם אף כשאין שום איש בשם, רק ע"י סיועי הטעכניק של אוטומט ושאר אמצעים כדומה וכדומה יסתדר הכל בשם, תתחלק הסחורה להקונים תמורת המעות שהם נותנים בשם, ואם נזלזל בקדושת שבת בההיתרים של הטעכניק משום שהכל נעשה מעצמו, יוצמח מזה חילול שבת גדול, שאדם בשבתו בביהמ"ד או על שלחנו של סעודת שבת ומנגן זמירות לכבוד שבת, ועסקו או משרדו עובד בשבת עבורו כבימות החול, ומסופקני אם זה אינו דומה להא דרמב"ן בפ' אמור דמקח וממכר הנעשה בקביעות, אף בדברים שאינן של מלאכה אסור מן התורה. ואף דבאמת חילוק גדול יש, דהרמב"ן מייירי כשהאדם טורח עצמו ביום השבת בעבודות וטירחה, לא כן כשהאדם אינו עושה כלום רק הכל נעשה על ידי המכוונה של קודם יום השבת, מ"מ העובדה בעצמה שהעסק שלו עובד בפרהסי' בשבת במקח וממכר עבורו, זה כבר

אינו שבתון. ובכל אופן מעובדין דחול או מראית עין בפני ע"ה שלא ידעו דיני התורה לא יצאנו, וגם זכור את יום השבת לקדשו שלא יהא מעשיך בשבת כבחול ג"כ לא נתקיים בעובדות כאלו"

26. שו"ת שבט הלוי, י' נ"ז: "אודות ישראל שיש לו קומפיוטר ונותן שירות מידע על כל הנושאים שאדם רוצה, והלקוחות שלו מתקשרים אל הקומפיוטר הנ"ל, והישראל מתחבר עצמו אל קומפיוטר ענקי אשר בבעלות גוים אשר ישראל הנ"ל שכר מהם להשתמש הוא במידע שבידם, ובתמורת מידע שמהקומפיוטר הענק משלמים הלקוחות סכום לפי כל רגע שמשתמשים בו, והקומפיוטר (ר"ל של ישראל) מדפיס מעצמו כל מה שהשתמשו בו, ומה שהשתמשו בשבת ג"כ מדפיס בפ"ע, אלא מכ"מ מה שמשתמשים בשבת עם הקומפיוטר משלמים להישראל סכום כולל גם על ההשתמשות ביום חול והוא בהבלעה, ובתשלום אינו ניכר שכר שבת. תמצית כל הנ"ל, שהישראל קונה מידע מהקומפיוטר של הגוים ומוכרם ללקוחות שלו שרובם גוים מכ"מ כ"כ ג"כ ישראלים, ועוד הציע כב' כמה ענינים הנוגעים למקרה של קלקול הקומפיוטר בשבת, ואיני נכנס בהם כי לדעתי אין אנו צריכים לדון בהם, כיון שעיקר הנדון לענ"ד אם עצם העסק הוא עסק של היתר או של איסור. הנלענ"ד ברור דכל העסק הזה הוא עסק של איסור, לא מפני שכר שבת אשר כב' רצה לתקן ע"י שהוא בהבלעה אשר הבלעה זאת ג"כ לא ברורה להיתר כיון שפעולת השבת נחשבת בפ"ע, אלא שמצרפים אח"כ כמה פעולות לחשבון גדול יותר, אבל אין לי עכשיו עסק בזה אלא בגוף העובדא שיהודי הזה העמיד עסק כזה שלוקח ומוכר בשבת ללקוחות שלו באופן תמידי ועסק שלו דהיינו חנות שלו פתוח שבעה ימים בשבוע במו"מ שלו, ומה שכ' כ"ת שהמשרד שלו סגור בשבת מה יתן ומה יוסיף וכי על המשרד דנים, על המסחר שלו דנים שהוא הקומפיוטר אשר הוא פתוח לעבוד שבת וחול ועל ידו קונה ומוכר. וכבר כתבתי בכמה מקומות בעניי כי אלה שמעמידים מכוונות כביסה במקומות חפשים ובאים בני"א ומכבסים בהם הכל לדעתם, והיהודי הזה עושה מסחרו בקביעות שבת וחול בשוה שיש בזה חילול שבת מדרבנן עכ"פ, וכן לענין שאר המצאות של היום שאפשר להפעיל כידוע בתי חרושת שלמים שעובדים מעצמם כאשר עיני ראו, ועושים שבת כחול אשר אין לך זלזול שבת מדרבנן גדול מזה, ואם נמצא במקצת אחרונים צדדי היתר לזה וכיו"ב אין דעתי העניי נוחה בדבריהם לפתוח חנות שבת יום טוב וחול אם עובד מעצמו, ובמקרה דידן נקרא חנות פתוחה לקנות ולמכור".

27. הרב ישראל רוזן ז"ל, תשובה לח"כ מיכאל איתן, מרחשון תשע"א: "האם יש בעיה להשאיר את אתרי האינטרנט של הממשלה פתוחים בשבת? היש להבחין בין החלק באתר המיועד למידע בלבד לבין החלק המיועד לביצוע פעולות כספיות? מבחינה הלכתית 'יבשה' אין איסור על בעל אתר להשאירו פתוח בשבת, הן מנקודת המבט ההלכתית של "לפני עיור לא תתן מכשול" והן מנקודת המבט של "מסייע ידי עוברי עברה". איסורים אלו מוגדרים כפעולה אקטיבית, ואין לאדם אחריות למעשי הזולת, הפועל מכח עצמו ומשתמש בצידוד 'פתוח' שלי או במרחב האתר שלי. שאלות רבות נידונו בספרות השו"ת בהקשרים דומים. ראה חומר רב גם במאמרים מפורטים ב'תחומין' כרך י"ט (עמ' 349) אודות 'כספומט בשבת' (שאלת בנק המזרחי לפני כעשור), וכן בתחומין כ' (עמ' 421) בענין מידע ממוחשב של הבנק וכן מענה קולי. לא מעט אתרים 'דתיים' פתוחים בשבת (כולל של מכון 'צומת'), של ישיבות, גופים תורניים וכיו"ב, ובעליהם אינם רואים בכך שום הכשלה או מעורבות אסורה. אכן, יש חברות המספקות שירות סגירת אתרים בשבת, למשל SaturdayGuard ועוד. כמדומה שגם הם אינם מציגים את 'סחורתם' כחוב, אלא כהמלצה חינוכית וכדו'. גם מנקודת המבט של איסור מקח וממכר בשבת דומה שאין בעיה לבעל האתר שאיננו אקטיבי, מבחינה הלכתית 'יבשה'. דובר על כך בקשר למכוונות לממכר שתיה או סנדוויצ'ים. מאידך, קיימת תחושה לא נעימה מבחינה תדמיתית, מראית-עין וכדומה. לעתים קיימת בעיה נוספת של רווח לבעל הבית הקרוי 'שכר שבת'. נטען כי גם זו איננה בעיה הלכתית 'נטו'; לעתים רבות פעולת הרכישה נכנסת לתוקף רק למחרת. כמו כן יש מקום לראות את שכר השבת כניתן ב'בהבלעה' ונימוקים נוספים. יש לציין כי גם גופים תורניים מחזיקים חלקים באתריהם המיועדים למסחר, ולמיטב ידיעתי הם אינם נחסמים בשבת. אעפ"כ, כאמור, דומה כי יש טעם לפגם ותחושת אי-נחת מאיפשר תשלומים בשבת. מוצע כי באתרים הממשלתיים תופיע (כל השבוע?) המלצה מעוצבת שתבקש מגולשים (יהודים) להימנע מגלישה בשבת בשל קדושת היום וכיבודו במדינה יהודית. מוצע לבדוק אפשרות לחסום אתרי תשלומים מלפעול בשבת, עם הודעה מתאימה. לחילופין, מוצע לבדוק אפשרות (מורכבת למדי) שכניסת התשלום לתוקף ידחה למוצ"ש, כולל משלוח הודעה דוא"לית לאזרח. לחילופי חילופין מוצע כי בקשה להימנע מביצוע תשלום תופיע בשבת בלבד".